

Viite
HE 94/2022 vp

Eduskunnan hallintovaliokunta
HaV@eduskunta.fi

Yhteyshenkilö
Lakimies Camilla Hägglund-Palmqvist

Asia

Lausuntopyyntö koskien hallituksen esitystä eduskunnalle laiksi rajavartiolain muuttamisesta, HE 94/2022 vp

Lausuntopyyntö

Eduskunnan hallintovaliokunta pyysi 15.6.2022 Ahvenanmaan maakunnan lausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi rajavartiolain muuttamisesta. Hallintovaliokunta toivoi saavansa lausunnon viimeistään 20.6.2022 kello 12.00.

Lakiehdotuksen valmistelussa oli puutteita

Ahvenanmaan maakunnan hallitus ei ole saanut aiemmin antaa esityksestä ja lakiehdotuksesta lausuntoa Ahvenanmaan itsehallintolain 33 §:n mukaisesti. Koska rajavartiolakiin ehdotettavilla muutoksilla on vaikutusta rajaliikenteeseen ja koska Ahvenanmaa on sekä logistisesti että taloudellisesti riippuvainen kuljetusten toimivuudesta, kysymys on olennaisen tärkeä Ahvenanmaan yhteiskunnalle. Pelkästään matkailuelinkeinon, merenkulku mukaan luettuna, osuus Ahvenanmaan BKT:stä on noin 20 prosenttia. Itsehallintolain 38 §:n mukaan maakunnan viranomaisten ja valtion viranomaisten välinen kirjeenvaihtokieli on ruotsi. Kaikkien asiakirjojen, mukaan luettuna lakiehdotukset ja esitykset, tulee olla kokonaisuudessa saatavilla ruotsin kielellä. Kuitenkin maakunnan hallitus sai sisäministeriöltä vain ehdotetut pykälät ilman mitään perusteluja ja lyhyen kappaleen, jossa käsiteltiin esityksen vaikutuksia Ahvenanmaan maakuntaan. Koska kaikki suomenkieliset lausunnonantajat ovat aiemmin saaneet esitysluonnoksen kokonaisuudessaan ja koska heillä on lisäksi ollut noin kaksi viikkoa aikaa lausuntonsa antamiseen, Ahvenanmaan maakunnan hallituksen ja Ahvenanmaan osakseen saamaa kohtelua on mahdotonta hyväksyä eikä se täytä hyvän lainvalmistelun vaatimuksia. Menettely on kaiken kaikkiaan vastoin Suomen perustuslain 6 ja 17 §:iä, koska ruotsinkieliset eivät ole voineet esittää näkemyksiään lainvalmistelun aikana, ja Ahvenanmaan itsehallintolain 33 ja 38 §:iä, koska Ahvenanmaan maakunnan hallituksen lausuntoa ei ole hankittu eikä sille ole annettu ruotsinkielisiä asiakirjoja. Puutteellisesta lainvalmistelusta ja lyhyestä vastausajasta huolimatta maakunnan hallitus lähetti 3.6.2022

sähköpostitse sisäministeriölle seuraavat epäviralliset ehdotukset esityksen Ahvenanmaan maakuntaa koskevia vaikutuksia koskevan tekstin muuttamiseksi:

"Vaikutukset Ahvenanmaan maakunnassa

Rajavartiolaitoksen tehtävät Ahvenanmaan maakunnassa määräytyvät Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991), rajavartiolain, meripelastuslain (1145/2001) sekä Rajavartiolaitoksen tehtävistä Ahvenanmaalla annetun tasavallan presidentin asetuksen (309/2017, jäljempänä sopimusasetus) mukaan. Rajavartiolaitokselle kuuluvat Ahvenanmaalla rajavalvontatehtävät ja meripelastustehtävät sekä Tullin ohella tullitehtäviä. Lisäksi Rajavartiolaitos suorittaa Ahvenanmaan poliisin pyytämiä virka-aputehtäviä.

Rajavalvonta ja Rajavartiolaitosta koskeva muu sääntely kuuluvat itsehallintolain 27 §:n 34 kohdan nojalla valtakunnan toimivaltaan. Tämän esityksen ehdotuksia rajanylitysliikenteen rajoittamisesta (sekä omaisuuden luovutusvelvollisuudesta ja palvelujen suoritusvelvollisuudesta POISTETAAN) sovellettaisiin siten myös Ahvenanmaan maakunnassa. Ennen Ahvenanmaalle suuntautuvan rajanylitysliikenteen rajoittamista on hankittava maakunnan hallituksen lausunto itsehallintolain 33 §:n mukaisesti, koska tämä on kysymys, jolla on erityistä merkitystä maakunnalle. Ahvenanmaan maakunnan alueella ei ole rajaväyhykettä, joten esityksen ehdotukset esteiden rakentamisesta eivät tulisi käytännössä sovellettaviksi maakunnassa.

Itsehallintolain 27 §:n 26 kohdan mukaan ulkomaalaisasiat kuuluvat valtakunnan toimivaltaan, joten ehdotettu sääntely kansainvälisen suojelun hakemisen keskittämisestä tulisi sovellettavaksi myös Ahvenanmaan maakunnassa. Itsehallintolain 18 §:n 6 kohdan mukaan maakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat yleistä järjestystä ja turvallisuutta itsehallintolain 27 §:n 27, 34 ja 35 kohdassa säädettyin poikkeuksin. Itsehallintolain 18 §:n 22 kohdan mukaan myös elinkeinotoiminta ottaen huomioon, mitä on säädetty 11 §:ssä, 27 §:n 2, 4, 9, 12–15, 17–19, 26, 27, 29–34, 37 ja 40 kohdassa sekä 29 §:n 1 momentin 3–5 kohdassa, kuuluu maakunnan lainsäädäntövaltaan. Siksi lakiehdotuksen 39 a §:n mukaiset säännökset omaisuuden tilapäisestä luovutusvelvollisuudesta ja palveluiden tilapäisestä suoritusvelvollisuudesta eivät tule sovellettaviksi Ahvenanmaan maakunnassa. Itsehallintolain 61 §:ssä säädetään myös valtion maata ja rakennuksia koskevista tarpeista, ja itsehallintolain 18 §:n 8 kohdan mukaan maakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastusta yleiseen tarpeeseen täyttä korvausta vastaan.

Vastaavat muutokset tulee tehdä esityksessä myös kunkin pykälän perusteluihin.

Ahvenanmaan maakunnan hallitus odottaa, että nämä muutokset tehdään, jotta mahdolliselta toimivaltakiistalta tai muilta asiaa koskevilta toimenpiteiltä välttyttäisiin."

Maakunnan hallituksen lausunto

Ensinnäkin maakunnan hallitus toteaa, että sen sisäministeriölle aiemmin antamia epävirallisia näkökulmia ja ehdotuksia ei ole esitetty eikä huomioitu asianmukaisesti esityksessä ja sen perusteluissa. Maakunnan hallitus pitää kiinni kannastaan, jonka mukaan lakiehdotuksen 39 a §:n omaisuuden tilapäistä luovutusvelvollisuutta ja palveluiden tilapäistä suoritusvelvollisuutta koskeva sääntely kuuluu Ahvenanmaan lainsäädäntövaltaan eikä säännöstä siten voi soveltaa Ahvenanmaalla, koska lainsäädäntövalta on pois sulkeva. Säännös koskee paljon muutakin kuin itse rajanylityspaikkoja ja supistaa Ahvenanmaan poliisiviranomaisella jo olevia, koko Ahvenanmaata koskevia poliisilain soveltamista Ahvenanmaalla koskevan maakuntalain (landskapslag 2021:12 om tillämpning på Åland av polislagen) mukaisia toimivaltuuksia. Ahvenanmaan poliisiviranomainen voi jo nykyisen järjestelmän puitteissa hoitaa vastaavat tilanteet tai antaa Rajavartiolaitokselle virka-apua. Itsehallintolain 18 §:n 6 kohdan mukaan maakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat yleistä järjestystä ja turvallisuutta itsehallintolain 27 §:n 27, 34 ja 35 kohdassa säädetyin poikkeuksin. Itsehallintolain 18 §:n 22 kohdan mukaan myös elinkeinotoiminta kuuluu maakunnan lainsäädäntövaltaan ottaen huomioon, mitä itsehallintolain 11 §:ssä, 27 §:n 2, 4, 9, 12–15, 17–19, 26, 27, 29–34, 37 ja 40 kohdassa sekä 29 §:n 1 momentin 3–5 kohdassa on säädetty. Maakunnan hallituksen esittämistä selkeistä näkemyksistä ja ehdotuksista huolimatta esityksessä tai sen perusteluissa ei ole mitään mainintaa näistä toimivaltakysymyksistä, vaan perusteluissa todetaan vain, että lakiehdotuksen 39 a §:ä sovelletaan Ahvenanmaalla.

Lakiehdotuksen 39 a §:n sääntely voidaan kyseenalaistaa myös Suomen perustuslain (731/1999) 15 §:ssä turvatun omaisuuden suojan ja 18 §:ssä turvatun elinkeinovapauden perusteella, erityisesti Ahvenanmaalla, jossa on lisäksi tämä toimivaltakysymys, mukaan luettuna kysymys säädösperustasta sille, millä viranomaisella on toimivalta ryhtyä toimenpiteisiin normaaleissa olosuhteissa.

Varamaaneuvos

Harry Jansson

Lakimies

Camilla Hägglund-Palmqvist

TIEDOKSI

Ahvenanmaan maakuntapäivien itsehallintopoliittinen lautakunta, info@lagtinget.ax
Maaherra Peter Lindbäck, peter.lindback@ambetsverket.fi

Ahvenanmaan asioista vastaava ministeri Anna-Maja Henriksson, anna-maja.henriksson@gov.fi

Valtiosihteeri Mikaela Nylander, oikeusministeriö, mikaela.nylander@gov.fi

Yksikön päällikkö Maria Guseff, ulkoministeriö, maria.guseff@gov.fi

Kansliapäällikkö Kirsi Pimiä, sisäministeriö, kirsi.pimia@gov.fi

Kansanedustaja Mats Löfström, mats.lofstrom@eduskunta.fi